

اداره اعتبارات

با سلام؛

احتراماً، بازگشت به نامه شماره ۹۵/۴۱۱۸۷۴ مورخ ۱۳۹۵/۱۲/۲۱ موضوع درخواست اظهارنظر در خصوص ابهامات مطروحه در نامه شماره ۱۹۷۷۰-۵۱ مورخ ۱۳۹۵/۱۲/۱۵ خانه صنعت، معدن و تجارت پیرامون نحوه محاسبه سود و وجه التزام تأخیر تأدیه دین، بدین وسیله مراتب به شرح ذیل را به استحضار می‌رساند:

پاسخ بندهای (۱ و ۲):

در خصوص نحوه محاسبه سود تسهیلات اعطایی لازم به ذکر است که در حال حاضر سود و اقساط تسهیلات اعطایی با بازدهی معین (عقود غیرمشارکتی) از قبیل مرابحه، فروش اقساطی، جعاله و... بر اساس فرمول مصوب شورای محترم پول و اعتبار، که طی بخشنامه شماره مب/۱۵۲۱ مورخ ۱۳۸۶/۰۴/۱۸ به شبکه بانکی کشور ابلاغ گردیده، محاسبه می‌شود.

راجع به عقود مشارکتی، همان‌گونه که مستحضرنند؛ اعطای تسهیلات در قالب عقود مزبور، از لحاظ حقوقی مبتنی بر شراکت و آثار مترتب بر آن می‌باشد. یکی از ویژگی‌های اصلی عقود مشارکتی بنا بر ذات و ماهیت عقود مزبور آن است که رابطه بانک و مشتری، رابطه شراکت بوده و بانک و مشتری با یکدیگر شریک می‌باشند. از این‌رو آورده بانک و آورده مشتری به‌عنوان سهم‌الشرکه آن‌ها به حساب می‌آید. لذا در زمان مراجعه مشتری به بانک و ارائه درخواست انجام مشارکت، چنان‌چه عواید برآوردی حاصل از اجرای موضوع مشارکت، بازده مورد انتظار بانک - مصوب شورای محترم پول و اعتبار و ابلاغی توسط بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران - را تأمین نماید، بانک می‌تواند در موضوع مشارکت، با مشتری شریک شود. پس از پذیرش طرح، بانک موظف است مواردی از قبیل؛ مدت مشارکت، نسبت سهم سود بانک و مشتری و ... را در قرارداد مشارکت تعیین و درج نماید. نهایتاً در خاتمه مشارکت، از تفاضل ارزش روز طرح و هزینه‌های انجام آن، سود حاصله (ارزش افزوده طرح) محاسبه و سهم طرفین شراکت به تناسب سهم‌الشرکه و آورده خود و یا به هر ترتیبی که با یکدیگر در قرارداد موردنظر توافق نموده باشند، تعیین می‌گردد. از این‌رو بنا بر ماهیت عقود مشارکتی تعیین نرخ سود از پیش تعیین شده و قطعی در تسهیلات اعطایی در قالب عقود مشارکتی، فاقد موضوعیت و غیرقابل توجیه است. به واقع آن‌چه در ابتدا توسط بانک در فرآیند بررسی و ارزیابی موضوع مشارکت به عنوان بازده موردانتظار ذکر می‌گردد، صرفاً معیاری است که براساس آن بانک یا مؤسسه اعتباری غیربانکی در خصوص مشارکت یا عدم مشارکت در موضوع ارائه شده توسط مشتری، تصمیم‌گیری می‌نماید و مبنا و ملاک محاسبه سود قطعی حاصل از مشارکت نمی‌باشد. بدیهی است در پایان موضوع مشارکت و قطع نظر از آن‌چه پیش‌تر به عنوان بازده مورد انتظار تعیین شده، سهم شرکاء از ارزش افزوده موضوع قرارداد (سود واقعی حاصله) محاسبه می‌شود که می‌تواند با بازده موردانتظار اولیه متفاوت باشد.

شایان ذکر است، جدول نرخ سود تسهیلات بانکی از سال ۱۳۶۳ تا سال ۱۳۹۵ به تفکیک سال و بخش‌های مختلف در پایگاه اطلاع رسانی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران به آدرس www.cbi.ir قسمت سیاست‌های پولی (تصویر پیوست) قرار گرفته است که در دسترس عموم می‌باشد.

در ارتباط با نحوه محاسبه وجه التزام تأخیر تأدیه دین نیز شایان ذکر است که منظور از سررسید در تسهیلات مشارکتی، سررسید قرارداد مشارکت و یا تاریخ خاتمه موضوع مشارکت، هر کدام که زودتر باشد و در تسهیلات غیرمشارکتی، سررسید هر قسط می‌باشد. از سویی تسهیلات‌گیرنده ملزم به بازپرداخت تسهیلات در سررسید می‌باشد. حال چنانچه تسهیلات‌گیرنده به تعهدات خود در سررسید مقرر عمل ننماید و یا بازپرداخت مزبور با تأخیر صورت پذیرد، به استناد بند ۲ بخشنامه شماره م/۷۷۷ مورخ ۱۳۸۶/۰۳/۰۵، مؤسسه اعتباری مجاز به محاسبه و دریافت وجه التزام تأخیر تأدیه دین از تسهیلات‌گیرنده می‌باشد. از این رو در صورت تأخیر مشتری در بازپرداخت تسهیلات در سررسید مقرر، وی باید وجهی را بابت عدم التزام به تأدیه دین خود در مواعد مقرر مطابق با مفاد قرارداد بپردازد.

بر اساس بخشنامه شماره م/۸۶ مورخ ۱۳۸۶/۱/۱۵، مبنای محاسبه وجه التزام تأخیر تأدیه دین در عقود غیرمشارکتی (از قبیل مرابحه، فروش اقساطی، جعاله و...)، مبلغ هر قسط می‌باشد. به نحوی که عدم بازپرداخت هر قسط در سررسید مقرر موجب می‌شود تا مؤسسه اعتباری مبلغ هر قسط را پایه محاسبه وجه التزام قرار دهد. شایان ذکر است، در صورت حال شدن دیون‌گیرنده تسهیلات، پایه محاسبه وجه التزام تأخیر تأدیه دین در عقود غیرمشارکتی، کل مبلغ پرداخت‌نشده قرارداد خواهد بود. در خصوص عقود مشارکتی نیز، از آنجایی که مشتری در عقود مشارکتی بدهکار مؤسسه اعتباری نمی‌باشد بلکه شریک آن است و عین مبلغی که از مؤسسه اعتباری دریافت می‌نماید (اصل سهم‌الشرکه مؤسسه اعتباری) کماکان متعلق به مؤسسه اعتباری می‌باشد، لذا هرگونه ارزش افزوده و یا تبدیلی که بر اصل سهم‌الشرکه مؤسسه اعتباری ایجاد شود، متعلق به مؤسسه اعتباری است. از این رو در پایان مشارکت وجه التزام تأخیر تأدیه دین نسبت به مبلغ تسهیلات و فواید مترتب بر آن قابل محاسبه می‌باشد.

حال چنانچه تسهیلات‌گیرنده بر اساس مفاد قرارداد ملزم به پرداخت وجه التزام تأخیر تأدیه دین باشد، باید وجه التزام بر مبنای مانده بدهی و مدت دیرکرد، طبق دستورالعمل محاسباتی ذیل محاسبه شود.

تعداد روز × نرخ وجه التزام تأخیر تأدیه دین × مانده بدهی

تعداد روزهای واقعی سال × ۱۰۰

بر اساس بخشنامه شماره نب/۱۴۰۰ مورخ ۱۳۶۹/۴/۲۶، در صورت تأخیر در تأدیه بدهی از سوی گیرندگان تسهیلات اعتباری، مشروط به درج آن در قرارداد تسهیلاتی و قبول آن از سوی مشتریان، تسهیلات‌گیرندگان موظف بوده اند که علاوه بر بدهی تأدیه نشده، مبلغی معادل نرخ سود قراردادی به علاوه شش درصد مانده بدهی را به عنوان وجه التزام تأخیر تأدیه دین پرداخت نمایند.

همچنین، مفاد «آیین‌نامه وصول مطالبات سررسیدگذشته، معوق و مشکوک‌الوصول» (موضوع تصویب‌نامه شماره ۱۳۸۶/۱۰/۳۰ هیأت محترم وزیران)، طی بخشنامه شماره م/۵۰۷۲ مورخ ۱۳۸۶/۱۲/۶ به

از سال ۱۳۸۸، مطابق ماده (۱۲) «آیین‌نامه وصول مطالبات سررسیدگذشته، معوق و مشکوک‌الوصول» موضوع تصویب نامه شماره ۱۵۳۹۶۵/ت/۱۴۹۸ هـ مورخ ۱۳۸۸/۸/۳ هیأت محترم وزیران که طی بخشنامه شماره ۸۸/۱۷۵۲۰۸ مورخ ۱۳۸۸/۸/۱۸ به شبکه بانکی ابلاغ شد، نرخ وجه التزام تأخیر تأدیه دین در قراردادهای با مبالغ ۵۰۰،۰۰۰،۰۰۰ ریال و بالاتر، از تاریخ سررسید تسهیلات و نسبت به مانده بدهی مشتریان، معادل نرخ سود بخش اقتصادی به علاوه درصدهای مذکور در بندهای «الف» الی «ت» در دامنه (۶٪) الی (۱۴٪) درصد تعیین شده و در قراردادهای کمتر از پانصد میلیون ریال (۵۰۰،۰۰۰،۰۰۰ ریال) نرخ وجه التزام تأخیر تأدیه دین معادل شش درصد (۶٪) به علاوه نرخ سود بخش اقتصادی بوده است.

مزید استحضار در حال حاضر «آیین‌نامه وصول مطالبات غیر جاری مؤسسات اعتباری (ریالی و ارزی)» مصوب یک‌هزار و دوپست و ششمین جلسه مورخ ۱۳۹۴/۶/۱۰ شورای پول و اعتبار که طی بخشنامه شماره ۹۴/۱۸۴۸۴۷ مورخ ۱۳۹۴/۷/۷ به شبکه بانکی ابلاغ گردیده است، نافذ می‌باشد. طبق ماده (۱۷) آیین‌نامه مذکور، مؤسسه اعتباری موظف است در قراردادهای اعطای تسهیلات بانکی، دریافت وجه التزام تأخیر تأدیه دین را به صورت شرط ضمن عقد، برای تمامی تسهیلات ریالی و ارزی از تاریخ سررسید و نسبت به مانده بدهی، علاوه بر سود مندرج در قرارداد تسهیلات اعطایی در قالب عقود غیر مشارکتی یا نرخ بازده مورد انتظار تسهیلات اعطایی در قالب عقود مشارکتی معادل شش درصد (۶٪) درج نماید. همچنین وفق تبصره ماده اخیرالذکر، بدهی موضوع این ماده شامل اصل و سود تسهیلات اعطایی در قالب عقود غیر مشارکتی یا بازده مورد انتظار تسهیلات اعطایی در قالب عقود مشارکتی می‌باشد.

پاسخ بند (۳):

در بند (ج) ماده (۳۵) «قانون پولی و بانکی کشور» و ماده (۸۶) «آیین‌نامه نحوه تأسیس و اداره مؤسسات اعتباری غیر دولتی» به این موضوع اشاره شده که؛ هر مؤسسه اعتباری در مقابل خساراتی که در اثر عملیات آن متوجه مشتریان می‌شود، مسئول و متعهد جبران خواهد بود. مدیرعامل، رئیس هیأت مدیره، اعضای هیأت عامل و اعضای هیأت مدیره هر مؤسسه اعتباری نیز در مقابل مشتریان مسؤل خساراتی می‌باشند که به علت تخلف هر یک از آن‌ها از مقررات و قوانین و آیین‌نامه‌های مربوط به این قانون یا اساسنامه آن مؤسسه اعتباری به مشتریان وارد می‌شود.

پاسخ بندهای (۵ و ۴):

پیش از پرداختن به موضوع، ذکر این مطلب لازم است که عبارت «سررسید مجدد» مبهم بوده و به نظر می‌رسد منظور از آن، امهال بدهی مشتری می‌باشد. در همین زمینه به اطلاع می‌رساند، امهال تسهیلات غیر جاری به دو روش انعقاد قرارداد جدید و همچنین تمدید و ادامه دادن قرارداد قبلی انجام پذیر است:

در حالت امهال از طریق انعقاد قرارداد تسهیلاتی جدید؛ بانک می‌تواند مانده بدهی مشتری را، به صورت تسهیلات جدید در قالب عقود اجاره به شرط تملیک، سلف و خرید دین، حسب شرایط و مقتضیات مشتری امهال نماید. با عنایت

به آن که در روش یادشده قرارداد جدیدی فی مابین بانک و مشتری منعقد می شود، لذا تمامی ضوابط و شرایط حاکم بر قرارداد از جمله نرخ سود تسهیلات اعطایی با توجه به عقد مربوط و مطابق با نرخ های مصوب شورای محترم پول و اعتبار، تابع زمان انعقاد قرارداد جدید می باشد. بدیهی است در حالت مزبور و با توافقات طرفین مبنی بر امهال بدهی از مجرای انعقاد قرارداد جدید تسهیلاتی، محاسبه و اخذ مبلغی تحت عنوان وجه التزام تأخیر تأدیه دین نسبت به قرارداد قبلی موضوعیت ندارد.

یکی دیگر از شقوق امهال، دنبال نمودن قرارداد قبلی با شرایط و ضوابط الحاقی جدید است. در این حالت قرارداد جدیدی بین بانک و مشتری منعقد نگردیده و شرایط قرارداد موجود ادامه می یابد و حسب شرایط مشتریان و توافق فی مابین آن ها با مؤسسات اعتباری، صرفاً مطالبه بدهی مشتری برای مدت معینی (به عنوان مثال شش ماهه) به تعویق می افتد. همچنین در صورتی که مشتری پس از دوره امهال کماکان نسبت به بازپرداخت بدهی خود به مؤسسه اعتباری اقدام ننماید، مؤسسه اعتباری می تواند نسبت به مطالبه وجه التزام تأخیر تأدیه دین براساس شرایط قرارداد اولیه و نرخی که پیش تر به آن اشاره گردید، اقدام نماید. /۳۲۲۵۰۹۷/م.ن

اداره مطالعات و مقررات بانکی

محمد خدایاری
۲۸۳۱-۰۲

حمیدرضا غنی آبادی
۳۸۱۶